

2. Петровський А.В. До деяких питань активізації навчальної діяльності / А. В. Петровський, Г. А. Китайгородська // Методи інтенсивного навчання іноземним мовам. — К., 1999.

3. Richards Ed.J.C., Platt J., Platt H. Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics / — Edinburgh: Longman, Edinburgh Gate, Harlow, Essex, 1999.

4. Bimmel P. Lernstrategien im Deutschunterricht In: Fremdsprache Deutsch. Nr.1.

5. Lompscher J. Lernstrategien: Zugänge auf der Reflexions-und Handlungsebene. In LLF-Berichte (Bd.9). Potsdam: Universität Potsdam, Fachdidaktische Überlegungen. Schneider Verlag Hohengehren: Baltmannsweiler 2002.

6. Smasal M. Lernstrategien im Fremdsprachenunterricht. Ein Workshop für die fächerübergreifende Aus- und Weiterbildung von Fremdsprachenlehrkräften, 2010.

Сажко Л.А.

кандидат педагогічних наук, професор

професор кафедри германської філології

Київського університету імені Бориса Грінченка

Слободзян Р.Д.

старший викладач

кафедри німецької мови

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ГОВОРІННІ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ ЯК ДРУГОЮ ІНОЗЕМНОЮ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті йдеться про формування у майбутніх економістів професійно спрямованої комунікативної компетентності. Особлива увага приділяється професійно спрямованому говорінню німецькою мовою як другою іноземною. Підкреслюється роль сучасних технологій навчання у вирішенні зазначених завдань.

Ключові слова: професійно спрямована іношомовна комунікативна компетентність, друга іноземна мова, сучасні технології навчання.

Abstract. This article deals with the problem of foreign language communicative competence development by economic speciality students, the aims of speaking skills teaching are making more precise. Such modern technologies of foreign languages teaching as learning in interaction, project method, games activity, case-study and other are analyzed.

Key words: foreign communicative competence, teaching aims, learning technologies, learning in interaction, project method, games activity, case-study.

Постановка проблеми. Процес глобалізації, який охопив усі сфери життя світового співтовариства, передбачає також зближення та навіть злиття культур різних країн. Змінам, які відбуваються в результаті цього процесу, неможливо протистояти. У зв'язку з цим індивіда необхідно готувати до майбутньої діяльності у глобалізованому суспільстві ще у молоді роки. Усе більш актуальним постає питання формування полікультурної багатомовної особистості. Становлення такої особистості відбувається при здобутті освіти, яка, за вимогами

сьогодення, має бути безперервною. Особлива роль у цьому процесі відводиться періоду навчання у вищих навчальних закладах (ВНЗ), адже саме у цей час індивід опановує фаховими компетентностями, одним із невід'ємних компонентів якої є іншомовна комунікативна компетентність (ІКК). Набуття зазначеної компетентності як з першої іноземної мови (ІМ1), так і з другої (ІМ2) є особливо актуальним для майбутніх економістів, від ефективної діяльності яких на різних рівнях залежить розвиток нашої країни та її імідж у світовому просторі.

Аналіз досліджень та публікацій. У світлі окресленої проблеми оволодіння майбутніми економістами ІМ2 набуває особливого значення, адже сучасний фахівець цієї сфери має бути обізнаним з системою господарювання різних країн. Відповідній підготовці сприятиме професійно спрямоване навчання ІМ2. У цьому зв'язку важливо зауважити, що кількість годин для вивчення ІМ2 є значно меншою у порівнянні з ІМ1. Вирішення зазначеної проблеми стає реальним завдяки реалізації таких напрямків освіти як: особистісна орієнтація освіти; постійне підвищення її якості та оновлення змісту; запровадження сучасних освітніх технологій; інтеграція вітчизняної освіти до європейського та світового освітніх просторів [6].

Питання професійно спрямованого навчання ІМ досліджується багатьма науковцями, ними розглядаються різні аспекти даної проблеми (Л. Бондар, Н. Волкова, О. Тарнопольский, І. Корейба, І. Федорова, І. Чірва та ін). Необхідно зауважити, що останнім часом велика увага приділяється підвищенню ефективності процесу оволодіння ІКК майбутніми фахівцями, особливо на основі сучасних освітніх технологій (Е. Арванітопуло, О. Бігич, Н. Гальскова, Б. Гершунський, Т. Голубєва, І. Дичківська, Л. Зєня, Т. Капітонова, Н. Козлова, М. Колкова, Н. Коряковцева, Л. Морська, О. Ярошенко та ін.). Однак організація професійно орієнтованого навчання з ІМ2 майбутніх економістів з використанням таких технологій ще потребує детального вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблеми формування у майбутніх економістів професійно спрямованої компетентності у говорінні німецькою мовою як другою іноземною з використанням сучасних освітніх технологій.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо питання організації процесу навчання говоріння другою ІМ з використанням сучасних технологій. Необхідно зауважити, що саме завдяки цим технологіям створюються умови для здійснення кожним студентом міжкультурного спілкування, для реалізації професійного та особистісного спрямування навчання [1, 2, 3, 4, 7, 9]. На нашу думку, до таких технологій можна віднести: *навчання у співпраці, метод проектів, ігрову діяльність, проблемне навчання, кейс-метод, портфоліо та інформаційно-комунікаційні технології*. Нагадаємо, як визначається науковцями поняття «технології навчання». Дослідники цього питання називають технології навчання сукупністю прийомів, дій учнів/студентів, які виконуються у певній послідовності та допомагають реалізувати той чи інший метод навчання, або навіть більш широко — сукупність методів навчання, які забезпечують реалізацію певного підходу до навчання [7]. Зробимо короткий огляд зазначених технологій.

Навчання у співпраці. Навчання у співпраці окреслюється науковцями як найбільш успішна альтернатива традиційним методам [7]. Саме таке навчання допомагає реалізувати особистісно-орієнтований підхід у процесі опанування ІМ. Метою технології навчання у співпраці є оволодіння навичками та вміннями кожним студентом на тому рівні, який відповідає його індивідуальним здібностям, формування комунікативних умінь, які забезпечують кожному можливість здійснювати іншомовне спілкування на відповідному рівні. Ця мета досягається завдяки основній ідеї навчання у співпраці — навчання у колективі, виконання особистого завдання, працюючи в групі на спільний результат, який залежить від внеску кожного. Назвемо найбільш поширені форми, в яких здійснюється навчання за цією технологією: *«Навчання в команді»*, *«Ажурна пилка»*, *«Навчаємось разом»*, *«Дослідницька діяльність»*. Реалізації культурних практик кожного студента за умови використання цих форм в навчанні ІМіК сприяють:

- взаємозалежність членів групи при виконання завдань;
- відповідальність кожного члена групи як за свої власні навчальні досягнення, так і за досягнення інших;
- здійснення спільної навчально-пізнавальної, творчої діяльності в групі;
- соціалізація в процесі виконання діяльності в групі;
- оцінювання роботи всієї групи.

Наступною технологією визначений *«Метод проектів»*, яка набула широкого розповсюдження в практиці формування ІКК. Існує ряд наукових досліджень, у яких підтверджена ефективність використання цієї технології [1, 4, 7]. Звернімось до визначення поняття «метод проектів». Науковець Є. Полат називає цю технологію дослідницькою, пошуковою діяльністю, яка передбачає не лише досягнення певного результату, але й організацію процесу досягнення цього результату. Як зазначають фахівці у сфері методики навчання ІМ, проект є самостійною роботою, у якій мовленнєве спілкування органічно поєднується з емоційно-інтелектуальним контекстом іншої діяльності (гри, анкетування, випуску журналу тощо). Під час роботи над проектом учні/студенти активно взаємодіють один з одним, здійснюють творчий пошук із особистісно значущої проблеми. Така діяльність вимагає від них самостійного переносу знань, навичок та вмінь в новий контекст. Таким чином у студентів/учнів розвивається творча компетентність, яка пов'язана із інтелектуальними здібностями. Виконуючи творчі завдання, кожен має можливість проявити власну ініціативу, фантазію, креативність, активність та самостійність у вирішенні проблеми, що є важливим для формування ІКК як з першої ІМ, так і з другої.

Актуальним також залишається використання ігрових видів роботи на заняттях з ІМ. *«Ігрова діяльність»* визначається в методиці викладання ІМ як одна із сучасних технологій навчання. Хоча викладачам прийоми цієї діяльності давно відомі, своєї привабливості та актуальності вона не лише не втрачає, а навпаки, розширює можливості удосконалення процесу оволодіння ІКК не лише учнями, але й студентами. Використання ігрових елементів сприяє створенню сприятливого психологічного клімату на занятті, наближає процес навчання до

реальних умов спілкування, допомагає учням/студентам розкрити свій інтелектуальний потенціал. Адже гра, як складна та захоплююча діяльність, вимагає великої концентрації уваги, тренує пам'ять, розвиває мислення та мовлення, сприяє процесу соціалізації особистості. Гра завжди передбачає певне напруження емоційних та розумових дій, вміння прийняти рішення, загострює мисленнєву діяльність, наповнює процес навчання більш глибоким змістом. Значення використання гри в навчальному процесі важко переоцінити завдяки таким її якостям:

- гра активізує пізнавальну діяльність кожного, є ефективним засобом управління навчальним процесом;
- навчання у грі здійснюється завдяки особистій діяльності, при цьому засвоюється до 90% інформації;
- гра дає можливість вибору, самовираження, саморозвитку;
- гра має певний результат та стимулює до досягнення цілей та усвідомлення шляхів досягнення цих цілей;
- процес навчання набуває особистісного значення для кожного студента;
- гра займає особливе місце в системі активного навчання: вона є одночасно і методом, і формою організації навчального процесу [3, с. 13].

Отже, ми можемо дійти висновку, що ігрова діяльність сприяє комунікативній спрямованості навчального процесу, активізації мисленнєвих дій учнів/студентів при опануванні ІМ як засобом міжкультурного спілкування, підвищенню мотивації учіння, індивідуалізації навчання.

Звернімось до наступної технології — *«Проблемне навчання»*. У методичній літературі проблемне навчання визначається як спосіб організації навчального процесу, за яким передбачено створення проблемних ситуацій, що потребують самостійної роботи учнів або студентів для їх вирішення [10]. Важливим компонентом проблемного навчання є проблемна ситуація, яка визначається як сукупність умов, які стимулюють студентів до здійснення мовленнєвих дій задля вирішення визначеного завдання. Проблема ситуація стимулює мовленнєву діяльність, збільшує її обсяг, сприяє різноманітності форм висловлювання, а також сприяє міцності мовленнєвих навичок та умінь, які формуються.

Проблемна ситуація включає в себе три основних компоненти: 1) потребу у нових знаннях чи способі дії; 2) нові знання, які необхідно здобути; 3) знання, навички та вміння, здобуті та сформовані у попередньому курсі навчання, та інтелектуальні можливості. За складністю визначають такі проблемні ситуації: студенти отримують всю необхідну інформацію; студенти отримують не всю інформацію, необхідно здійснити додатковий аналіз, зібрати додатковий матеріал самостійно; студентам надається мінімальний обсяг інформації, окрім збору додаткової інформації для вирішення завдання від студентів вимагається професійне мислення [5]. Таким чином, проблемне навчання сприятиме розвитку навчально-творчої діяльності студентів.

Поширення набув також *«Кейс-метод»*, сутність якого полягає в тому, що студенти отримують папку (або кейс) з навчальними матеріалами для їх опрацювання. Цій діяльності передують певне завдання, окреслення проблеми,

вирішення якої можливе за умови вивчення наданих матеріалів та самостійного пошуку необхідної інформації за різними джерелами. Впровадження цієї технології у навчальний процес з формування професійно спрямованої ІКК сприяє активізації мовленнєвої діяльності студентів, забезпечує різноманітність форм взаємодії учасників іншомовного спілкування.

Необхідно звернути увагу на специфіку організації навчання за кейс-методом, яка має, за визначенням учених, таку структуру:

- *організаційний етап*: пояснення викладача про характер роботи над матеріалами кейсу; окреслення проблеми, вирішення якої уможливорює вивчення відповідних матеріалів;

- *основний етап*: детальне ознайомлення студентів із матеріалами кейсу, також самостійний пошук додаткової інформації до визначеної теми; формування та формулювання власних думок щодо вирішення проблеми; підготовка презентацій аналізу проблеми та пропозицій її вирішення;

- *завершальний етап*: презентації учасників навчальної групи, обговорення проблеми, визначення найкращого шляху вирішення проблеми; коментар викладача та оцінювання роботи студентів [11].

Серед сучасних технологій навчання яє визначають також «*Портфоліо*». У педагогічній літературі «Портфоліо» розглядається як інструмент самооцінки власної пізнавальної, творчої праці, рефлексії його власної діяльності, як комплект документів, самостійних робіт, як спосіб фіксування, накопичення та ранжування індивідуальних об'єктивних успіхів [2, 7].

Розрізняють *дві групи* різновидів портфоліо: *портфоліо зовнішніх досягнень* та *портфоліо особистісного розвитку*. До *портфоліо зовнішніх досягнень* відносяться: *портфоліо документів* (папка із інформацією про успішність навчальної та пізнавальної діяльності), *портфоліо творчих робіт* (містить виконані реферати, конкурсні роботи, твори, авторські матеріали, які супроводжуються коментарем автора) та *рейтингове портфоліо* (колекція контрольних робіт та діагностичних зрізів з навчальних предметів, рейтингова таблиця для фіксації досягнень). *Портфоліо особистісного розвитку* являє собою набір соціально значущих характеристик, якостей, зміна яких досліджується в динаміці розвитку та становлення кожного учня як особистості. Призначенням цього портфоліо є пізнання своїх особистісних якостей з метою їх удосконалення в певному напрямку, з метою корекції та планування власних досягнень [2].

На практиці вищезазначені технології можуть успішно поєднуватись, що сприятиме підвищенню ефективності формування ІКК студентів і, зокрема, професійно спрямованої компетентності у говорінні. Наведемо приклад використання таких технологій, як «кейс-метод», «проблемне навчання» та «рольова гра» в процесі навчання майбутніх економістів говоріння німецькою мовою як ІМ2 за темою «*Steuern*».

Організаційний етап. Викладач окреслює проблему, пропонує матеріали для опрацювання зазначеної теми (тексти, посилання на інтернет-сторінки для самостійного пошуку), визначає підгрупи для роботи (або індивідуальна робота),

також пропонує укласти сінквейн, який надалі стає вербальною опорою для обговорення.

Сінквейн — це п'ятирядкова віршована форма, яка складається з п'яти неримованих рядків, що описують предмет, подію, явище тощо. 1 рядок — тема сінквейну, містить одне слово (зазвичай іменник чи займенник), яке позначає предмет мовлення; 2 рядок — два слова (прикметники або дієприкметники), які описують ознаки чи властивості визначеного предмета; 3 рядок — містить три слова (дієслова чи дієприкметники), які характеризують дії предмета; 4 рядок — фраза з чотирьох слів, яка являє собою ставлення автора сінквейну до описуваного предмету; 5 рядок — слово-резюме, що характеризує сутність предмета або явища [8]. Приклад сінквейну до теми «Steuern»:

- 1) Steuern.
- 2) Direkte, indirekte.
- 3) Zahlen, belasten, hinterziehen.
- 4) Direkte Steuern belasten den Steuerpflichtigen.
- 5) Die Steuerlast.

Основний етап. На цьому етапі студенти пропонують шляхи вирішення зазначеної проблеми, використовуючи опрацьований навчальний матеріал (як мовний, так і мовленнєвий), спираючись також на сінквейн.

Завершальний етап. Аналіз презентацій учасників навчальної групи; обговорення проблеми, визначення найкращого шляху її вирішення; коментар викладача та оцінювання роботи студентів.

Наведений приклад демонструє можливості використання кейс-методу для формування професійно спрямованої ІКК студентів, розвитку умінь здійснювати самостійний пошук необхідної інформації з різних джерел та проводити її аналіз, робити необхідні висновки та використовувати у подальшій практичній діяльності.

Висновки. Дослідження проблеми удосконалення процесу формування професійно спрямованої ІКК майбутніх економістів як з першої, так і з другої ІМ дали змогу дійти висновку, що саме використання сучасних технологій сприятиме підвищенню ефективності навчання. Подальші розвідки присвятимо питанню розвитку іншомовної компетентності студентів у писемному мовленні.

Література

1. Арванітопуло Е.Г. Навчальні проекти з іноземної мови для учнів старшої школи // Іноземні мови. — 2007. — №1. — С. 14–18.
2. Зєня Л.Я. Навчання іноземних мов у старшій профільній школі: Лекційно-практичний курс: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. — Горлівка: Видавництво ГДПІМ, 2008. — 340 с.
3. Конышева А.В. Игровой метод в обучении иностранному языку. — СПб.: КАРО, Мн.: Издательство «Четыре четверти», 2006. — 192 с.
4. Копылова В.В. Методика проектной работы на уроках английского языка: Методическое пособие. — 2-е изд., стереотип. — М.: Дрофа, 2004. — 96 с.

5. Кузнецов И.Н. Настольная книга преподавателя / Авт.-сост. И. Н. Кузнецов. — Мн.: «Соврем. слово», 2005. — 544 с.

6. Національна доктрина розвитку освіти. — [Електронний ресурс] Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/!_doc.2nsf/link1/U347_02.html

7. Новые педагогические технологии в системе образования: Учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, В. М. Моисеева, А. Е. Петров; Под ред. Е. С. Полат. — М.: Издательский центр «Академия», 2002. — 272 с.

8. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: Колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Є. Борецька, Н. В. Майєр, О. М. Устименко, В. В. Черниш та ін.; [за ред. С. Ю. Ніколаєвої]. — К.: Ленвіт, 2015. — 444 с.

9. Фокина К.В. Методика преподавания иностранного языка: конспект лекций / К. В. Фокина, Л. Н. Тернова, Н. В. Костычева. — М.: Издательство Юрайт, Высшее образование. — 158 с. — (Хочу все сдать!)

10. Щукин А.Н. Лингводидактический энциклопедический словарь. — М.: Астрель: АСТ: Хранитель, 2007. — 746 с.

11. Щукин А.Н. Методика обучения речевому общению на иностранном языке. Учебное пособие. — М.: Издательство Икар, 2011. — 454 с.

Сапожникова О.М.

старший викладач

кафедри німецької мови

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОЛЕКТИВНОЇ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Анотація. У статті представлено аналіз можливостей використання технології колективної розумової діяльності під час іноземномовної професійної підготовки. У статті розглядається проблема застосування методів творчого вирішення проблем як реального шляху до істинної співпраці викладачів та студентів, що уможливорює актуалізацію інтелектуально-психологічного потенціалу особистості в освітніх цілях. Детально розкривається сутність понять «колективна розумова діяльність», «методи творчого вирішення проблем».

Ключові слова: іноземномовне навчання, технологія колективної розумової діяльності, методи творчого вирішення проблем, мозковий штурм, синектика.

Abstract. The analysis of the possibilities of using the technology of collective thinking activity as innovative technology in the foreign language training is presented in the article. The problem of application of the methods of creative problem solving is examined as the real way to the veritable collaboration of teachers and students, that does possible actualization of intellectually — psychological potential of personality in educational aims. The essence of the concepts of «technology of collective thinking activity», «methods of creative problem solving» is detailed.

Key words: foreign language training, technology of collective thinking activity, methods of creative problem solving, brainstorming, sinectics.